

A & P 1/2017

NA KONCI S DYCHOM SPIRITUALITY? (V UMENÍ, ESTETIKE A POPKULTÚRE)

Zostavovateľky: Mgr. Eva Pariláková, PhD. & Mgr. Hana Zeleňáková, PhD.

Termín odovzdania príspevkov: 22. 1. 2017

Kontakt na zasielanie príspevkov: eparilakova@ukf.sk

Už v roku 1975 *Mircea Eliade* v knihe *Posvätné a profánní* konštatuje: „Desakralizace je příznačná pro veškerou zkušenost nenáboženského člověka moderních společností a znovuobjevení existenciálních rozměrů náboženského člověka archaických společností pro něho z téhož důvodu představuje stále větší obtíž (Eliade, 2006, s. 14)“. Zároveň poznamenáva: „...moderní nenáboženský člověk přijímá za svou novou existenciální situaci: uznává jedině sám sebe jako subjekt a činitele dějin a odmítá jakékoli odvolání k transcendenci. Posvátno je překážkou par excellence pro jeho svobodu (Ibid., s. 134).“

V tom istom roku grécky umelec arte povera *Jannis Kounellis* vytvorí minimalistickú inštaláciu s názvom *The Civil Tragedy (Tragédia civilnosti)* pozostávajúcu z takmer prázdnej, potemnej miestnosti, ktorej jedna stena je pokrytá matným plátkovým zlatom. Pred touto, sugestívne vyžarujúcou, monumentálnou zlatou stenou stojí obyčajný drevený vešiak, na ktorom je zavesený čierny ošúchaný kabát a klobúk. Na bielej stene oproti nemu horí malá petrolejová lampa. Kam však odišiel ten, kto by mohol vnímať subtilnú a nehmateľnú atmosféru prítomného svetla? Vráti sa ešte?

Úvodný, citeľne skeptický, Eliadeho citát spolu s latentne dramatickým Kounellisovým dielom anticipujú tému ďalšieho čísla časopisu *A & P*. Sugerovaná problematika sa dotýka otázky straty, krízy, resp. transformácie a premeny spirituality v súčasnom umení, estetike a popkultúre, ale aj v širšom kultúrnom kontexte. Jeho cieľom je kritická reflexia kategorickej tézy, resp. hypotézy, že z po/vedomia postmoderného človeka sa už vytratilo spirituálne pozadie jeho bytia. Naozaj človek prestal byť pútnikom hľadajúcim vyšší, transcendentálny význam vlastného života alebo skôr potrebuje nové spôsoby jeho vyjadrenia?

Výraz „spirituálny“ je primárne slovníkovo definovaný ako „zameraný na duchovnú oblasť, duchovnosť“, pričom v jeho sémantickom poli sa následne objavujú synonymá konkretizujúce osobité prejavy a varianty spirituality (veriaci, mystický, sakrálny, posvätný) a smerujúce až k užším konfesijným významom (náboženský, religiózny, cirkevný). Ako opozičná platforma k skúmanému problému sa potom javí fenomén telesného, zmyslového, hmotného, civilného, svetského, profánneho, materiálneho atď. Etymologický význam latinského slova „spiritus“, ktorý označuje nielen „ducha“ ale aj „dych“, však upozorňuje na oveľa hlbší, antropologický základ skúmaného fenoménu ako existenčnej potreby až nevyhnutnej bázy ľudského života.

V rámci takto formulovanej témy časopisu potom môže byť riešené spektrum nasledujúcich problémových otázok: Ako sa fenomén spirituality reflektuje v súčasnom umení, estetike a popkultúre? Akým spôsobom sa transformuje výraz a vyjadrovacia forma spirituálneho? Je v dnešnej kultúre spiritualita ukotvená primárne v náboženskom kontexte alebo sa jej implicitnejším zdrojom môže stať zážitok z umeleckého diela, prírodnej skutočnosti, alternatívneho priestoru, hraničnej ľudskej situácie alebo aj z hlbokého medziľudského stretnutia? Je spiritualita podmienkou umeleckého diela? Ako uvedená kategória v súčasnosti súvisí s kategóriami vysoké/nízke, hlboké/povrchné, hodnotné/nehodnotné alebo neviditeľné/viditeľné? Akým spôsobom umenie a popkultúra relativizujú ostré hranice medzi spirituálnym a telesným? Ako estetické diela vyjadrujú vzťah medzi spiritualitou, erotikou a sexualitou? Dochádza k desakralizácii sakrálneho a sakralizácii profánneho? Je príroda ešte stále zdrojom spirituálneho zážitku? V čom sa líši autentická spiritualita od jej simulácií a manipulácií v konzumnej resp. digitálno-virtuálnej podobe kultúry? Ako môže hĺbková analýza rôznych typov spiritualít v umeleckých a popkultúrnych fenoménoch prispieť k interkultúrnemu a medzináboženskému dialógu? V čom spočíva problémovosť, ale aj perspektíva náboženských a spirituálnych symbolov?

Prispievatelia do uvedeného čísla časopisu *A & P* by na pozadí riešenia niektorých predostretých otázok a pri zohľadnení interdisciplinárneho diskurzu (religionistika, filozofia, semiotika, antropológia atď.) mohli realizovať živú a aktuálnu sondáž do skúmanej problematiky. Mohli by sa tým pokúsiť v základných kontúrach zdefinovať, do akej miery sa súčasný stav spirituality v umeleckých, popkultúrnych i kultúrnych prejavoch prechýľuje k jej kríze alebo naopak k jej špecifickej transformácii do nových vyjadrovacích foriem a typov spiritualít. Teda, do akej miery platí úvodná provokatívna téza o tom, že spiritualita je v súčasnej kultúre naozaj „na konci s dychom“, alebo, v skutočnosti, iba „naberá druhý dych“.